

Voorwoord	5
Leeswijzer	6
Begrippenlijst	9
Topografie	11
Navigatie	12
Onderzoek naar vogeltrek	14
Soortgroepen	18
Soorten	22
Vogeltrekkalender	282
Fotoverantwoording	285
Literatuur	286
Index	287

Voorwoord

Vogels kijken is een oneindig leerproces. Net op het moment dat ik denk een vogel te kennen, duikt er plots een verrassend kenmerk op. Onlangs bemerkte ik dat een blauwe reiger een witte vlek heeft op de vleugelboeg. Details kunnen een determinatie eenvoudiger maken. Denk maar aan het gele kontje van een wintertaling of de zwarte vleugelstreep bij een grauwe kiekendief.

Waarnemen is vaak moeilijker dan we denken en dat vormt een heerlijke uitdaging. Geen enkele vogel is daarom te min om te bekijken. Maar soms kan die uitdaging overhellen naar frustratie. Vooral vliegbeelden kunnen knap lastig zijn. Dan wordt mijn kennis op de proef gesteld en glijdt het geduld soms als los zand uit mijn handen. Ik word dan een boos baasje dat zich kwaad maakt over de naam van een vogeltje. 'Scheelt er iets?' Vraagt mijn vrouw dan attent. 'Tja', zeg ik dan doodserius, 'Ik kan het beestje niet op naam brengen'. 'Het zal vast een pinguïn zijn' antwoordt zij dan laconiek. Zulke antwoorden helpen een vogelaar nauwelijks, integendeel. Het verlangen brandt namelijk om elke soort op naam te brengen. Noem het leergierigheid, maar het is even goed, laten we eerlijk zijn, een competitieve drang. 'Wat vliegt daar?' wordt dan een soort mantra dat zich in mijn hoofd herhaalt.

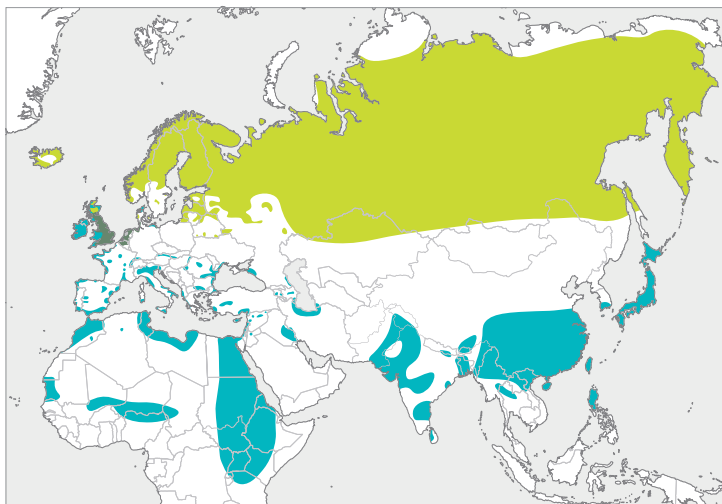
De vogeltrek is voor elke vogelkijker hét moment van het jaar waarop bijzondere soorten zich aandienen. Er hangt dan haast letterlijk spanning in de lucht en ik weet dat ik getuige zal worden van een bijzonder moment dat zich tweemaal per jaar aandient. Ik klim tijdens deze periode in een boomhut die ooit van mijn kinderen was. Het is een ideale uitkijkpost om tjirpende leeuweriken te bekijken of een zwijgzaam groepje lepelaars te zien passeren richting het zuiden. Terwijl miljoenen mensen druk bezig zijn met hun beslommeringen kijk ik naar een natuurfenomeen dat zich stilletjes boven onze hoofden voltrekt. Dan zijn de vogels de helden die weer en wind trotseren maar ook andere gevaren moeten ontwijken als hoogspanningskabels of jachtgeweren...

Als de wind goed zit trek ik naar Westkapelle, het meest westelijke puntje van Nederland, om zeevogels te bekijken als roodkeelduiker of zwarte zee-eend. Soorten die je enkel ziet als de trek zich heeft ingezet. Met daar af en toe een uiterst zeldzame vogel tussen als een grauwe pijlstormvogel. Dat zijn de krenten in de pap.

In *Vogeltrek in beeld* geven foto's, kaarten en teksten je in een oogopslag een goed overzicht van deze bijzondere tijd. Dit boek helpt je niet alleen trekvogels te herkennen aan hun vliegbeeld door de prachtige beelden, maar het geeft ook inzicht in de hachelijke onderneming die ze tweemaal per jaar ondernemen. Handig voor in het veld, maar ook heerlijk als referentiegids om in je luie stoel te raadplegen.

Begijn Le Bleu, *Fwiet Vogel* magazine

Smient

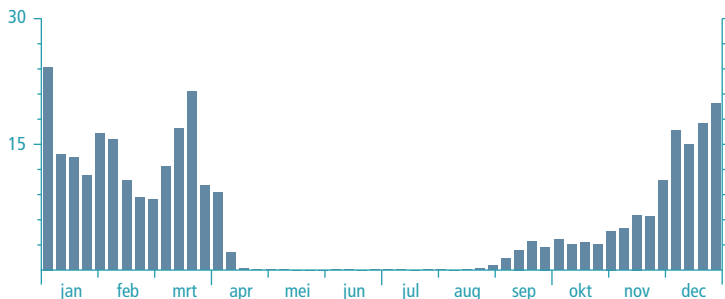
TREK Smienten broeden in een brede zone die loopt van IJsland tot Siberië.

Noord-Europese en Siberische vogels overwinteren in Noordwest-Europa tot aan het Middellandse Zeegebied. Een groot deel overwintert in Nederland. Vogels uit IJsland en Noorwegen overwinteren voornamelijk in Groot-Brittannië. Vertrekken vanaf half augustus uit de broedgebieden en bereiken Nederland vanaf eind augustus. Daarna nemen de aantallen sterk toe, tot in december-januari. Winterverplaatsingen zijn vooral gedreven door aanhoudende vorst. De voorjaarstrek begint half februari, piekt in maart en loopt door tot begin april. In najaar met name talrijk aan zee, minder grote aantallen door binnenland. In binnenland massale wegtrek eind maart, vooral bij westenwind.

aantal
per uur

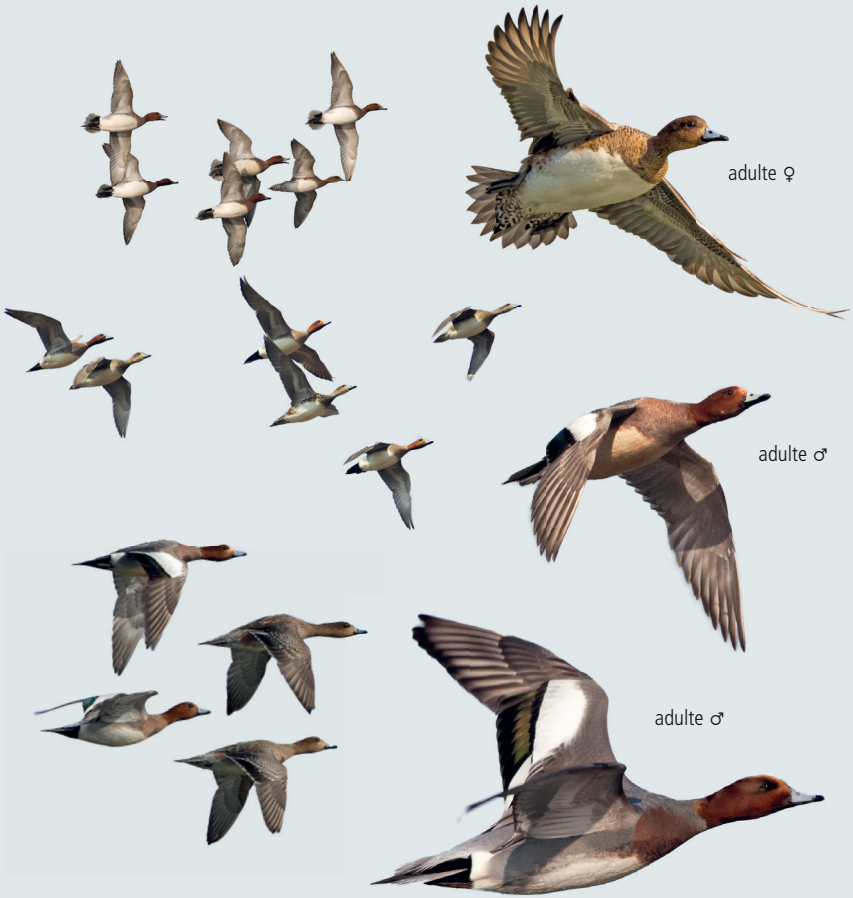
gemiddeld aantal vogels per teluur (2000-2022)

100.000+ per jaar

L 45-51 cm
S 75-86 cm

Eurasian Wigeon
Mareca penelope

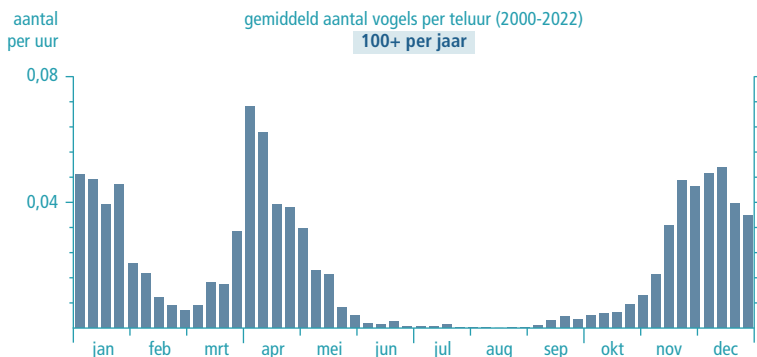

Vliegbeeld Vrij kleine eend met korte nek, vrij smalle, lange en puntige vleugels en puntige staart. Grijsz ondervleugel met vage lichte tekening. Man met groot wit vleugelveld en groene spiegel. Zwart achterlijf. Witte buik bij man steekt goed af tegen de bruine hals en kop. Geel voorhoofd van man op afstand nauwelijks te zien. Vrouw onopvallend bruin, maar met witte buik en scherp afgesneden bruine borst. Heeft dunne witte lijn boven de donkergroene spiegel. Bij vrouw en 1^e jaars ontbreekt het witte vleugelveld. Snelle, doelgerichte vlucht. Zelden laag boven water, vliegt vaak hoog en trekt in het voorjaar weg in enorme groepen van honderden vogels. Roept veel in de vlucht, met name 's nachts.

Parelduiker

TREK De parelduiker broedt net als de roodkeelduiker in de taiga en toendra van Eurazië, maar niet op IJsland en Spitsbergen. Overwintert voor de kust van Noordwest-Europa, in de Middellandse Zee en de Zwarte- en Kaspische Zee. Trekt in de herfst naar de kust en vandaar verder zuidelijk. Vogels van Schotland overwinteren langs de kust van Groot-Brittannië en Ierland; Scandinavische en Russische vogels in Noordwest-Europa in de Oostzee, Noordzee, Golf van Biskaje en Middellandse Zee. Trekt door vanaf september en passeert met name in november tot in februari. Trekt in het voorjaar noordelijk vooral van maart tot in juni, met een piek in april. Een echte zeevogel, af en toe in het binnenland.

L 60-70 cm
S 110-130 cm

Black-throated Diver
Gavia arctica

VLEIEBEELD Groot en langgerekt. Steviger en robuuster silhouet dan roodkeelduiker. Lijkt meer op ijsduiker dan roodkeelduiker. Forse buik en dikke hals en kop met steil voorhoofd. Snavel dikker en groter dan roodkeelduiker. In zomerkleed nek donkergrijs met zwart-witte tekening op nekbasis. In winterkleed, nek en zijhals effen donker. Heeft geen nekvlek, in tegenstelling tot ijsduiker. Het donkere gebied op de kop loopt altijd tot onder het oog. Flankstreep opvallend donker, zwarte baan vormend, scherper begrensd dan bij roodkeelduiker. Poten groter en verder uitstekend dan bij roodkeelduiker. Vleugeltekening meestal gelijk aan roodkeelduiker, maar in zomerkleed met witte vlekken op bovenlichaam, net als ijsduiker. Vliegt met iets langzamere en diepere vleugelslag dan roodkeelduiker. Beweegt nek en kop soms licht op en neer, maar minder opvallend dan roodkeelduiker. Meestal solitair, soms in kleine groepen. Zie ook 'Duikers' (p. 74).

Duikers

Roodkeelduiker

- Poten steken uit.
- Hals dun, gelijkmatig, smoezelig grijs.
- Snavel klein, licht en iets opgewipt.
- Flank met diffuus grijze baan.

Parelduiker

- Poten groot en steken uit.
- Hals dikker richting kop, zeer donker met kleine wangvlek.
- Snavel iets dikker dan roodkeelduiker en donker.
- Flank met brede zwarte baan, ondervleugel helder wit.

IJsduiker

- Poten zeer lang en steken ver uit.
- Hals dik, grotendeels zeer donker met donkere verticale baan halverwege.
- Snavel zeer lang en grijs.
- Flank met brede zwarte baan, ondervleugel met enige tekening.

Futen

Fuut

- Hals zeer lang met veel wit.
- Armpennen helemaal wit.
- Kleine dekveren helemaal wit en raken wit op armpennen.

Roodhalsfuut

- Hals lang en donker met weinig wit.
- Wit veelal op middelste armpennen.
- Witte voorvleugelvlek dicht tegen lichaam en maakt geen contact met witte armpennen.
- Wit op voorvleugel dicht bij lichaam, wit op armpennen verder op vleugel.

Kuifduiker

- Hals minder lang, slank en kop bolvormig.
- Armpennen geheel wit.
- Witte voorvleugelvlek klein, soms afwezig bij juveniel.

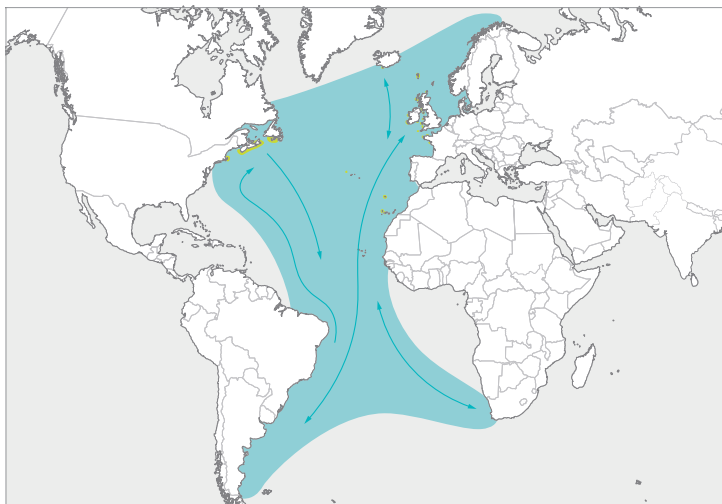

Geoorde fuut

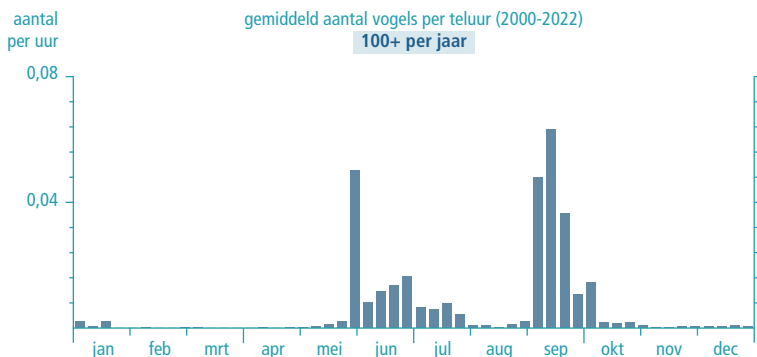
- Hals gelijkmatig dik en korter dan bij kuifduiker.
- Armpennen wit en wit loopt verder door op vleugel dan bij kuifduiker.
- Geen witte voorvleugelvlek.

Noordse pijlstormvogel

TREK Vrijwel de hele wereldpopulatie broedt voor de kust van Ierland en Groot-Brittannië op de eilanden Skomer, Skokholm en Rum. Broedt daarnaast in kleine aantallen langs de kust van IJsland, de Faeröer eilanden, Bretagne (Frankrijk), Azoren en Canarische eilanden. Broedt ook in Newfoundland (Canada). De meeste vogels trekken via de kust van West-Afrika naar de zuidelijke Atlantische Oceaan om te overwinteren voor de kust van Brazilië en Argentinië. Deze indrukwekkende tocht wordt in 14-44 dagen afgelegd. Een zeer klein aantal overwintert voor de kust van Zuid-Afrika. Vogels passeren bij ons van half mei tot en met juli, mogelijk dispersie. Trekt zuidwaarts eind augustus tot in november, met een duidelijke piek in september. Trekt van Zuid-Amerika noordwaarts vanaf februari tot in april, maar trekt dan niet over de Noordzee.

L 30-35 cm
S 71-83 cm

Manx Shearwater
Puffinus puffinus

VLEIEBEELD Compacte silhouet dan grauwe pijlstormvogel. Kortere vleugels en houdt vleugels veelal rechter dan grauwe pijlstormvogel. Zwart-wit voorkomen door zeer donkere bovenzvleugel en spierwitte buik en grotendeels witte ondervleugel. Oksels vaak wit, maar soms met variabele donkere tekening en kan daardoor met valse pijlstormvogel verward worden. Maar wit op buik aan achterkant ver doorlopend tot poten, in tegenstelling tot valse pijlstormvogel. Een klein deel van de vogels dat doortrekt in Nederland heeft een lichte perzikkleurige zweem over de gehele onderzijde. Bovenkant hals en nek groezelig zwart. Aan nekbasis loopt het zwart regelmatig door naar beneden, vormt een halve halsband en er ontstaat een lichte oorstreek. Snavel lang, dun en donker. Vlucht minder snel dan grauwe pijlstormvogel en keilt met kortere en minder hoge bogen op rechte vleugels. Zie ook 'Pijlstormvogels' (p.88).

Pijlstormvogels

Grauwe pijlstormvogel

- Vleugels lang, slank en vaak gehoekt met handvleugel naar achteren gebogen, achtervleugel minder recht.
- Ondervleugel donkerbruin met grote lichte baan, maar niet altijd zichtbaar en dan geheel donker lijkend.
- Lichaam geheel bruin, kop donkerbruin.

Noordse pijlstormvogel

- Vleugels middellang en vaak recht, minder gehoekt. Zwart-witte indruk.
- Ondervleugel egaal wit met brede zwarte achterrand en vaak zeer donkere vleugelpunt, soms donkere tekening op oksel.
- Lichaam helderwit met wit ver doorlopend tot einde staart.

Vale pijlstormvogel

- Vleugels middellang, minder zwart-wit contrast dan bij noordse pijlstormvogel en vaak recht gehouden.
- Ondervleugel licht met vaak duidelijk getekende oksel, achterrand meer diffuus, vaak smaller en minder donker dan bij noordse pijlstormvogel.
- Lichaam licht, met donkere flank aansluitend op smoezelige oksel, sommige vogels zeer donker en andere zeer licht, maar onderstaart en achterflank nooit helder wit zoals bij noordse pijlstormvogel.

Kiekendieven ('ringtails')

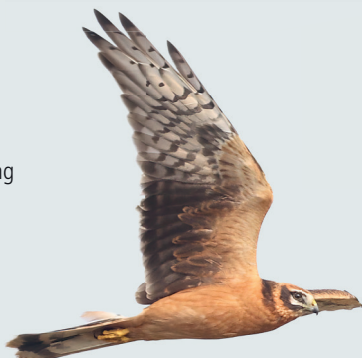
Grauwe kiekendief, 1^e jaars

- Buik lichtoranje met fijne streping.
- Armpennen vaak geheel zwart.
- Handpennen met donkere vingers, bandering niet doorlopend in vleugelpunt, banden even breed.
- Okselveren breed en rossig gebandeerd.
- Kop oogt licht, 'boa' beperkt en weinig zwart rond oog. Halsring vaak aanwezig maar dezelfde kleur als lichaam.

Steppekiekendief, 1^e jaars

- Buik effen lichtgeel-oranje tot donker oranjebruin, geen tekening.
- Armpennen diffuus gestreept en naar binnen toe geheel zwart.
- Handpennen met lichte vingers, bandering voornamelijk centraal en ver doorlopend in vleugelpunt, banden worden dunner richting veertoppen.
- Kop oogt donker door brede donkere nekband ('boa') en veel zwart rond oog. Lichte halsring, meestal lichter dan lichaam.

Blauwe kiekendief, 1^e jaars

- Buik zwaar gestreept op warmbruine achtergrond.
- Armpennen wit met diffuse donkere bandering, armvleugel lichter dan bij grauwe- en steppekiekendief.
- Lichte vingers: bandering loopt ver door in vleugelpunt.
- Kop donker en weinig contrastrijk, donker rond oog en met dunne diffuse halsring.

Grauwe kiekendief, adult ♀

- Buik wit en met zware streping, vaak tot midden op buik.
- Armpennen met brede witte baan tegen donkere achterrand en twee zwarte banen over de handvleugel.
- Achterrand handvleugel donker.
- Dekveren met sterke roodbruine bandering.

Steppekiekendief, adult ♀

- Buik licht met diffuse streping.
- Armpennen donker met onderbroken witte baan, niet tot lichaam reikend.
- Handpennen met lichte basis, lichte boemerang vormend.
- Achterrand handvleugel licht.
- Dekveren egaler en lichter wordend richting voorvleugelrand.

Blauwe kiekendief, adult ♀

- Buik witte grondkleur en zwaar gestreept, streping tot ver op buik.
- Arm- en handpennen zwaar gebandeerd.
- Dekveren rommelig donkerbruin.
- Achterrand vleugel breed, dunner en vervagend op handvleugel.

Juvenile jagers

Kleinste jager

- Silhouet met zwaartepunt op borst.
- Op bovenzvleugel alleen buitenste 2, soms 3, handpennen met witte schachten.
- Grijs van buitenste handpen loopt regelmatig door in witte handpenvlek en vormt donkere wig (niet bij kleine).
- Gelijkmatig zwart-wit gebandeerde onder- en bovenstaartdekveren (zebrastrepen).

Kleine jager

- Silhouet met zwaartepunt in midden.
- Op bovenzvleugel 5 of meer handpennen met witte/lichte schachten (diagnostisch).
- Handpenvlek ondervleugel afgerond en ononderbroken.
- Onderstaartdekveren variabel geelbruin-zwart gebandeerd, bovenstaart rommelig gevlekt, zelden met zebra.

Middelste jager

- Silhouet met volle borst en stevige kop.
- Stompe, middellange staart, met geen of korte stompe verlengingen.
- Op ondervleugel dubbele handpenvlekken, gescheiden door donkere band.
- Zebra op onderstaart en bovenstaart, duidelijk gebandeerd maar met lichtbruine grondkleur.

Grote jager

- Lichaam grotendeels uniform donkerbruin.
- Brede vleugels, korte staart, stevige kop en nek ver uitstekend.
- Handpenvlek met name groot op ondervleugel, op bovenzvleugel minder groot.

L 59-67 cm
S 130-150 cm

Yellow-legged Gull
Larus michahellis

VLEIGBEELD Grote meeuw met forse kop en stevige, stompe snavel. Adulte vogels met grijze bovenvleugel (iets donkerder dan zilvermeeuw). Zwart in vleugelpunt met op p5 brede zwarte band, ontbreekt bij de meeste zilvermeeuwen. Adult winterkleed met slechts lichte streping op de kop. Juvenile vogels zijn op staart, vleugel en kop te onderscheiden van andere grote meeuwen. Vleugel met kleiner en onduidelijker venster dan zilvermeeuw. Rug licht met duidelijke tekening en contrasterend met vleugel. Staart met veel wit, weinig tekening en zwarte eindband. Zwart is smaller aan de staartzijden. Kop wit, met hoog voorhoofd en smalle donkere ring rond oog. Zie ook '1e jaars grote meeuwen' (p.208). In het 2e jaar verschijnen de adulte grijze veren op rug en vleugels. In het 3e jaar grijze vleugel met veel zwart in de hand en zwart in de vleugelachterrand en staartband. Trekt veelal solitair.

Vogeltrekkalender

